

O P E R C U L A

(de slakkeninvasie)

Projectvoorstel ENTER FESTIVAL 2018

OPERCULA

een participatief kunstproject op de snijlijn tussen beeldhouwkunst, ruimtelijke performance en videokunst

*"If snails are not kept in correct conditions
they may seal the aperture to their shell and
wait for the condition to improve"*

Het participatieve kunstproject Opercula neemt de slak als centrale metafoor. Het operculum (meervoud: opercula) is een 'dekseltje' waarmee bij bepaalde slakkensoorten de mondopening van de schelp kan worden afgesloten als het dier zich daarin teruggetrokken heeft. De slak sluit zich af wanneer de omstandigheden niet gunstig zijn voor zijn overleving. Bij gevaar, bij droogte, bij extreme temperaturen. Deze sluiting is een verdedigingsmechanisme, dat werkzaam is op een onderbewust psychologisch niveau en is bedoeld om de angst of het ongemak te onderdrukken dat voortkomt uit ondraaglijke of mogelijks schadelijke stimuli. In dit artistieke project wordt de gesloten slak het beeld van een gemeenschap in penibele omstandigheden. Opercula is een kritische reflectie op onze neiging muren op te bouwen, onze identiteit in te kapselen wanneer wij met angst worden geconfronteerd. Een slak die zich afsluit belandt in een vertraagd levensritme, zijn zuurstofverbruik verlaagt van 0,035 cm³/g/h naar 0,014 cm³/g/h. De vitale functies vertragen: het hartritme zakt van 100 slagen per minuut naar 1 maal per minuut. Het metabolisme valt zo goed als stil. De slak kan zo 6 maanden op zijn reserves overleven. Indien hij zich niet ontsluit om terug voeding op te nemen, sterft hij. Opercula is een pleidooi voor actie en openheid, een oproep niet in de schulp te kruipen, maar de confrontatie aan te gaan met de omstandigheden, die wij in tegenstelling tot een (enkele) slak, als gemeenschap wel aan kunnen pakken. De slak wordt guerrillagewijs in de stad verspreid in de omstandigheden die wij als niet levensvatbaar beschouwen, als een visuele alarmbel. Wij hopen zo de aandacht van medebewoners en het bestuur te vestigen op toestanden die wij als kritiek beschouwen. Deze ludieke, esthetische en theatrale interventie gaat gepaard met een grote portie burgerlijke ongehoorzaamheid, waar in deze zich steeds meer inkapselende samenleving, een bijzonder grote nood aan is.

PROJECTFASES

Het project bestaat uit verschillende werkfasen, die circa 3 weken in beslag zullen nemen. Aan dit project kan een groep van tien tot twintig mensen deelnemen.

Fase 1 gesprek

Centraal in dit project staan participatie van en dialoog met de inwoners van de gemeente. Aangezien dit project het doel heeft de gemeenschap te sensibiliseren over bepaalde lokale en internationale problematieken, wordt het atelier ingeleid met discussies rond deze thema's. Op het einde vatten de participanten de gesprekken samen, stellen op basis daarvan een aantal heldere en behapbare kernvragen op en gaan met deze vragen de straat op om passanten te interviewen.

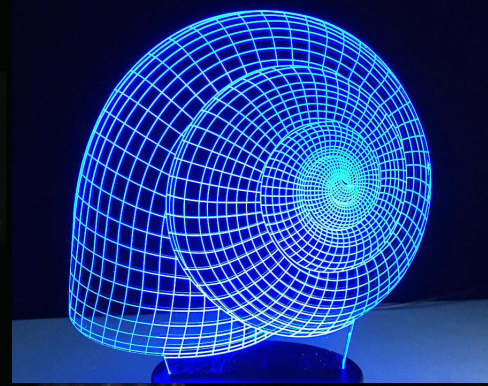
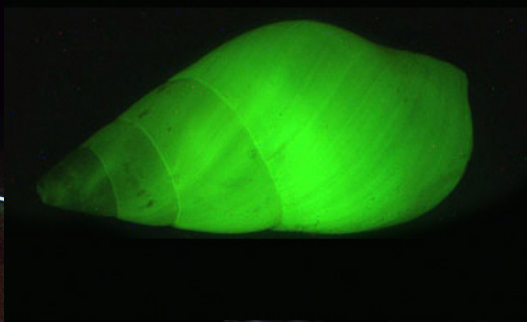
De discussies onder de deelnemers en de daaruit voortvloeiende interviews met de burgers cirkelen rond thema's die grootschalig en algemeen zijn of lokaal en gemeentespecifiek. Voorbeelden van de eerste soort zijn de huidige polarisatie- en angstpolitiek die gepaard gaat met terrorismebestrijding, de behandeling van mensen zonder papieren, het gebrek aan ecologische daadkracht, stedenbouwkundige wantoestanden, controversiële praktijken van commerciële instituten,... Op lokaal niveau zou het kunnen gaan om bestuurlijke inefficiëntie, gevaarlijke verkeerssituaties, wanbeheer van bepaalde gebouwen, afwezigheid van speelruimte, groene ruimte, creatieve ruimte op plaatsen die zich hier perfect toe zouden kunnen lenen. Per thema worden de locaties vastgesteld waar deze onleefbare situatie zich voortdoet. Deze locaties worden later, in de derde fase, het decor van onze slakkeninvasie. De slakken worden naar deze loci gebracht, waar zij zich wegens de erbarmelijke omstandigheden sluiten. Deze actie vormt telkens een aanklacht en signaleert de 'onleefbaarheid' van een bepaalde situatie. Met dit project willen we echter niet blijven hangen bij de aanklacht en het protest. Van wezenlijk belang is ook het formuleren van het positieve alternatief, van een concreet voorstel om de omstandigheden in de meest humane zin te wijzigen. De slakken worden zo geconstrueerd dat hun operculum (een klapdeurtje) opengemaakt kan worden door de voorbijgangers. In hun interieur bevindt zich dit voorstel tot een positief alternatief. Dat kunnen teksten, foto's, voorwerpen, opdrachten en andere 'mooie' zaken zijn, die we niet opgesloten willen zien, maar willen delen met de buitenwereld.

Fase 2 bouwen

Na de discussies en de interviews starten we met de bouwphase. Met verschillende soorten materialen gaan we in atelierversband slakken van aanzienlijk formaat construeren. Het idee voor het project kwam toen ik in een boek over invasieve soorten stuitte op de Giant African Land Snail. Zo'n exemplaar kan snel afmetingen aannemen van 15 tot 30cm. Met onze slakken gaan we nog extremer in de monumentaliteit. Slakkenreuzen van 50 tot 100 centimeter worden in het stedelijk landschap geplaatst: een invasie van blikopeners. Bij het plaatsen hebben we oog voor de theatraliteit: het gegeven duikt op als een bevreemdende bijzonderheid, een surreëel element, eenzestig, mooi, in een decor dat afkeer inboezemt. We passeren dagelijks voorbij 'onleefbare' scenes en plaatsen, maar slaan er geen acht op. Wanneer je een curiosum in een grauwe realiteit binnenbrengt, gaan mensen letterlijk en figuurlijk stilstaan. Eerst in verwondering, daarna met vragen.

De slakkenhuizen (de slakken zijn immers niet zichtbaar) worden door de deelnemers gemaakt onder mijn begeleiding. Ik zet hierbij mijn ervaring als poppenmaker en beeldend kunstenaar in. Het stereotiepe slakkenhuis wordt als vertrekpunt genomen voor een vormelijke exploratie in de richting van abstracties, uitvergrotingen en transformaties. Ook in de materiaalkeuze gaan we voorbij de standaarduitvoering met papier maché. Het palet aan organische materialen (textiel, wieren, twijgen, touw) en materialen die lichtspel toelaten worden onderzocht. We verkennen de mogelijkheden van moulage en assemblage.

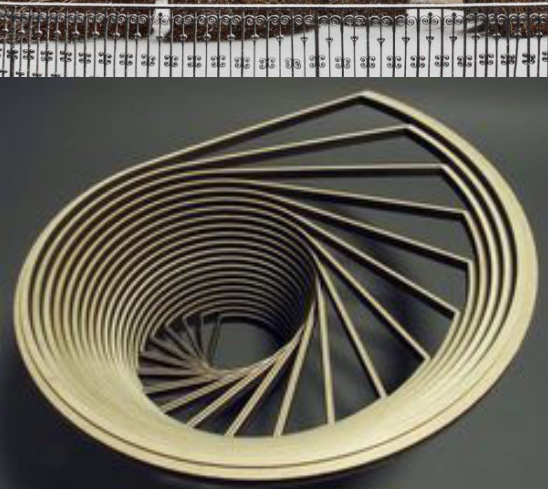

Indien de logistieke en artistieke context van het project het toelaat, zou het bijzonder boeiend zijn om aan de vormelijke uitwerking een mobiele machinerie toe te voegen. Met relatief eenvoudige mechanismes (scharnieren, touwen, tandwielen) kan de schelp zo worden geconstrueerd dat ze onder invloed van wind, water of een menselijke manipulatie een mobiele transformatie kan maken en een geluid produceert. Ik verwijs hiervoor graag naar kunstenaar-ingenieur John Edmark, die een adembenemend oeuvre creëerde rond spiraalvormige geanimeerde ruimtelijke sculpturen. Ook uit het komische werk van kunstenaar Alexander Calder met zijn schijnbare 'bric-à-brac' mechanismes kan erg veel inspiratie worden gehaald. Hier vindt u een link naar het werk van John Edmark: <https://www.facebook.com/scifri/videos/10154643456998403/>

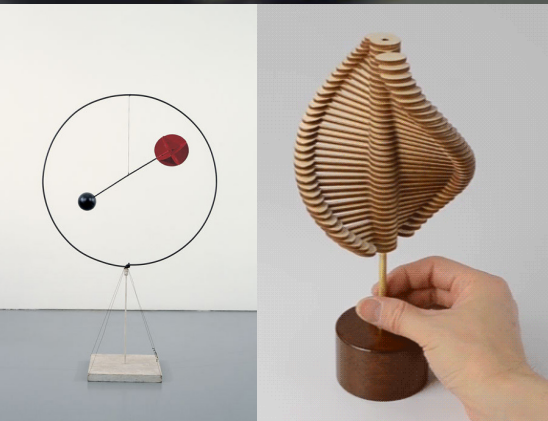
Fase 3 parade en guerrilla

Het derde deel bestaat uit de verkenningsparade van de slakken. Wanneer elke deelnemer zijn slak heeft afgewerkt, rollen/rijden/slepen we ze in groep de straat op en stippelen een traject uit langs de locaties 'waar een slak zonder aarzelen zijn apercula dicht zou klappen'. Deze kleurrijke en ludieke processie wordt op voorhand aangekondigd en begeleid met muziek. Het verspreiden van de slakken gebeurt echter in de nachten en dagen na de parade. Onaangekondigd verschijnen hier en daar in de gemeente deze monumentale spiralen, traagjes bewegend of stilletjes klapperend, suizend,... onder invloed van de wind. De plaatsing van de slak, de impact van de interventie (de reacties van voorbijgangers op het fenomeen, de eventuele opening van het apercula door de voorbijganger, de verkenning van zijn inhoud) wordt met camera vastgelegd.

Fase 4 filmdocument

Gedurende het hele project, tijdens de discussie-, bouw-, en interventiefase, wordt, zoals eerder aangegeven gefilmd. Na afloop worden de rushes verwerkt tot een reportage dat op het festival vertoond kan worden en eveneens online verspreid wordt. Van belang is de publieke aandacht voor dit project. De interventie zelf gebeurt lokaal, maar een filmische captatie en de verspreiding ervan bereikt een publiek voorbij de grenzen van de gemeente. Op deze manier kunnen de slakken hun kritische positieve invasie symbolisch verderzetten.

Biografie en filmografie

Laura Vandewynckel is geboren in Poperinge in 1986. In 2008 behaalde ze haar master diploma Taal-en Letterkunde aan de Universiteit van Gent. Ze volgde twee jaar Dramatische Kunsten en vervolgens 4 jaar Audiovisuele Kunsten aan het RITCS in Brussel. In 2013 maakte ze haar eerste stop-motion poppenfilm *What's On*, in 2014 studeerde ze af met *Het Paradijs*. *Het Paradijs* is een lichtvoetige, toch kritische reflectie op ethisch toerisme. Deze film won verschillende prijzen op internationale film festivals en werd in 2015 geselecteerd door de Cinéfondation Cannes en voor het Toronto International Film Festival. Haar eerste professionele film 'Pharmakos', een fictiefilm met live geanimeerde poppen kwam tot stand met de steun van de Cinéfondation en het Griekse Film Centrum. Momenteel werkt ze als onafhankelijk filmmaker, acteur, grafisch ontwerper, animator en decorbouwer voor film en TV, bij oa. de productiehuis Off World, TRS, De Chinezen, Darkhorse, EZ Films, Horsefly productions en Beast Animation. Ze is gast docent film in het RITCS en in verschillende culturele centra. In de winter van 2017 gaat ze in residentie bij de Sacatar Foundation in Brazilië. Momenteel produceert ze haar kortfilm 'La Crépuscule', die maatschappelijke verantwoordelijkheid als thema heeft en ontwikkelt haar eerste langspeler 'Pharmakoi' rond zondebokmechanismes.

Participatief werk

Het Opercula-project is voor mij als film- en theatermaker een nieuwe stap in mijn professioneel traject rond participatieve kunst. Voor het Huis van Culturen ben ik met de kinderen van Molenbeek de stad ingetrokken om miniatuur-wonders in het straatbeeld te verstoppert, in GC Essegem geef ik een workshop rond publieke installaties. Mijn belangrijkste project is echter *Pharmakos*, dat reeds als kortfilm is afgewerkt, en nu uitgebreid wordt naar een documentaire langspeler. De kortfilm maakte ik met de inwoners van het Griekse eiland Sifnos. Voor de langspeler werk ik met mensen uit Itaparica (Brazilië), Yogyakarta (Indonesië) en Brisbane (Australië). In de volgende paragraaf licht ik deze kortfilm toe dat de basis vormt voor de langspeler *Pharmakoi*.

Pharmakos

In 2014 studeerde ik af met de animatiekortfilm *Het Paradijs*, die geselecteerd werd door de Cinéfondation op het Cannes Film Festival. Elk jaar geeft de Cinéfondation een prijs aan één van haar geselecteerden om een kortfilm te draaien op het Griekse eiland Sifnos. In de winter van 2015 kreeg ik telefoon van het Franse productiehuis EZFilms en het Griekse Horsefly met dit uitdagende aanbod.

Ik ben opgeleid als theatermaker en animatiefilmregisseur. Toen ik de kans kreeg een film te maken in Sifnos wou ik mijn tijd niet doorbrengen in een donkere studio ver van de realiteit van het eiland. Ik wou mijn vaardigheden meenemen naar buiten en werken in het landschap van en met de inwoners van het eiland.

Het resultaat is een 13 minuten durende kortfilm waarin twee poppen aanmeren op het eiland om er, samen met de inwoners, het oude Pharmakos-ritueel te reenacten. Dit zondebokritueel vond plaats rond de eerste eeuwen voor Christus in verschillende Griekse steden. Elk jaar voor de eerste oogst, of in geval van pest, oorlog of hongersnood kozen de Grieken twee lelikaards, bedelaars of vreemdelingen op wie het ongeluk dat hun steden trof of zou treffen, werd getransfereerd. Tijdens een grootschalig ritueel, ergens buiten de stadsmuren, werden deze twee ‘pharmakoi’, beladen met de ellende van de gemeenschap, met stenen bekogeld en verbrand. Dankzij hun verwijdering, was de stad symbolisch gezuiverd.

In economisch en politieke moeilijke tijden wordt voortdurend naar hedendaagse ‘pharmakoi’ gezocht die moeten opdraaien voor alles wat de maatschappij plaagt. Soms zijn het marginale figuren, vreemdelingen, armen, wezen, invaliden, soms zijn het net de personen die de touwtjes in handen hebben, maar altijd zijn het ‘zij’, die niet behoren tot ‘wij’, de groep. Dit zondebokmechanisme heeft een helend effect: het ontdoet ons van de last op onze schouders en versterkt de gemeenschap doordat hetgene dat de gemeenschap bedreigt, apart wordt gezet of verwijderd. Aangezien de buitenstaander de schuld over zich heen krijgt, hoeven wij onze eigen verantwoordelijkheid niet langer in vraag te stellen. Het barbaarse ritueel bestaat gelukkig niet meer, maar de ‘mythe van de zondebok’ is nog steeds ontzettend actueel op een onderbewust niveau, en niet minder barbaars. In de film wordt doormiddel van de reenactment het zondebokmechanisme van het onderbewuste onttrokken en aanschouwbaar gemaakt voor alle betrokkenen. De film externaliseert het in de vorm van een oud ritueel en hoopt zo het ontmenselijkende, desalniettemin ook menselijke karakter ervan aan te tonen.

De kortfilm *Pharmakos* is als volgt opgebouwd:

Twee mensgrote poppen, gemanipuleerd door twee poppenspelers in ‘nice try’ camouflagepakken, komen aan op het eiland Sifnos. Deze poppen zijn twee lelijke, wat gebrekkig lopende, sympathieke vrienden, die als ‘pharmakoi’ worden aangeboden. Zij bereiden stap voor stap, en zonder dat te beseffen hun eigen dood voor. Ze rapen de stenen waarmee ze zullen worden geraakt, ze dragen de palen waaraan ze worden gehangen, sprokkelen het hout waarop ze zullen branden... Ondertussen delen de lokale inwoners hun lijdensverhalen (ernstig, banaal, economisch getint, verhalen van persoonlijk verlies) met de kijker en schrijven deze neer op de door de poppen verzamelde stenen. Tijdens het ritueel bevrijden de mensen zich van hun zorg, maar de steniging laat niemand onbewogen.

